

Jaunās emigrācijas literatūra

Ojārs Lāms

Literatūras zināšanas mūsdienīgam bibliotekāram

Zoom

2022. gada 16. septembris

Priekšlasījums tapis ar projekta

«Nacionālā identitāte: gastropoētiskais aspekts. Vēsturiskais, starpnacionālais un starpdisciplinārais konteksts», Nr. lzp-2019/1-0294, atbalstu

Galvenie aspekti

- Latviešu diaspora: vēsturisks pārskats
- Mūsdienu latviešu diaspora: pēctrimdas kopiena un jaunemigrācija
- Jaunā emigrācija: četri zīmīgākie teksti
- Posta («Out and down» – ārpus un lejup) situācijas
- Mileniāļi jeb Y paaudze – nomadu jeb atspoles migrācija
- Secinājumi

Emigrācija – izceļošana

Margita Gūtmane:

Emigrācija ir arhetipiska nedrošības un baiļu situācija; šī gadsimta pirmajai pusei tā pieder līdz ar kara pārdzīvojumiem, koncentrācijas nometnēm un apstākļiem, kad dzimto zemi iekarojušas naidīgas varas, pie ievērojamākiem piemēriem robežsituācijai kā masu parādībai.

Emigrācija kā robežsituācija

Margita Gūtmane:

Robežsituācijas galvenā pazīme ir, ..

- ka cilvēks ir atsviests atpakaļ,
- ka viņam pēkšņi ir jāiztiek bez līdzšinējiem dzīvei un labsajūtai nepieciešamiem balstiem.
- Tas nozīmē dzimtenes, arī ģimenes kopības un reliģisko priekšstatu zaudēšanu.
- **Emigrācija ietver sevī vitalitātes pamešanu, nespēku pret depresijām, pašcieņas zaudēšanu, dažos gadījumos arī bezcerību, kam seko psihiska un fiziska apdraudētība.**

Kārlis Jaspers:

Drausmīgākais satricinājums iestājas, kad cilvēkam zaudē pašas par sevi saprotamas lietas

Latviešu diaspora: vēsturisks pārskats

- Diaspora kā emigrācijas rezultāts ilgākā laika posmā (vismaz divas paaudzes);
- XIX gadsimta diaspora – zemes meklējumi Krievijas impērijā, Vitebskas latviešu / latgalešu kopienas Sibīrijā;
- 1905. revolūcijas diaspora – trimdas diaspora Ziemeļvalstīs, Šveicē, ASV; lielākoties īslaicīga, izņemot ASV;
- Padomju diaspora – komunisti PSRS starpkaru posmā, lielākā daļa Staļina noslepšovoti;
- Trimdas diaspora (bēgļi) (1944–1991)
- Mūsdienu emigrācija un daudzšķautņu diaspora

Mūsdienu latviešu diaspora: vecā un jaunā; Veiksminieki un zaudētāji

Veiksminieki – eirobirokrātija, profesionāļi: mākslinieki, sportisti, zinātnieki utml.

Literatūrā – memuāri, biogrāfijas

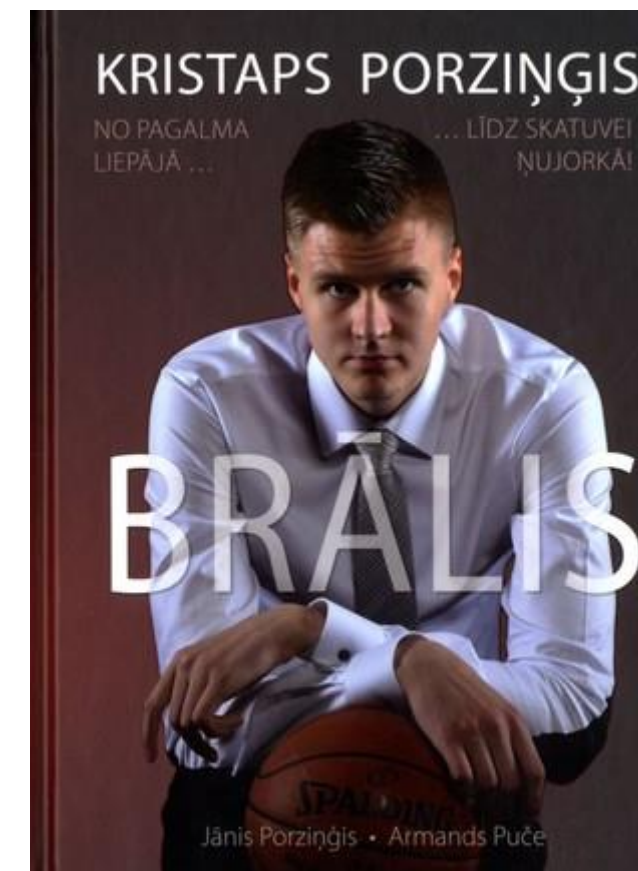
Elīna Garanča

«Wirklich wichtig sind die Schuhe», 2013

«Zwischen den Welten: Mein Weg auf die großen Opernbühnen», 2019

Kristaps Porziņģis, basketbols

Jānis Porziņģis, Armands Puče «Brālis», 2016

Mūsdienu emigrācijas proza

Laima Muktupāvela (Kota), 1962

Vilis Lācītis, 1975

Andra Manfelde, 1973

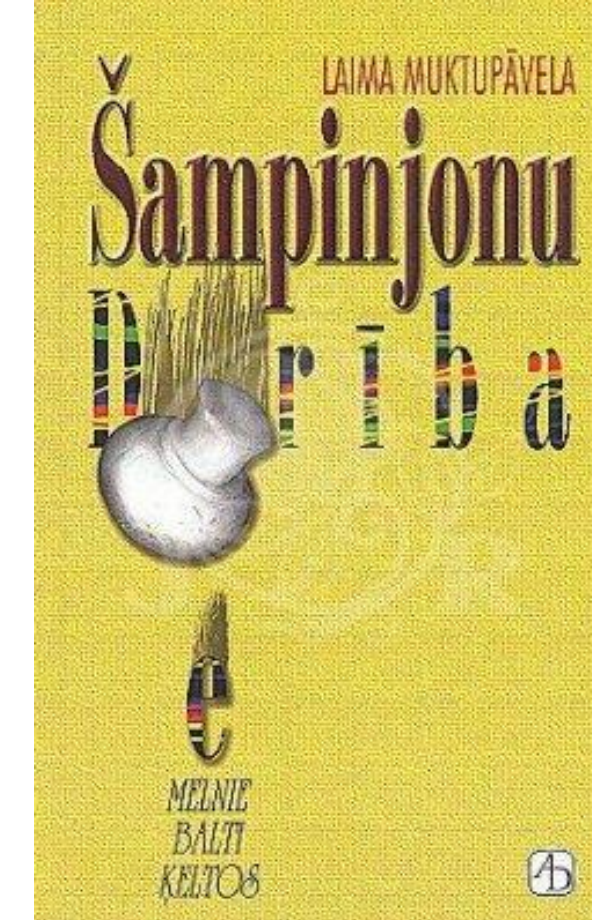
Alvils Bergs, 1958

Laika periods: 1999–2018 ...

Laima Muktupāvela / Kota

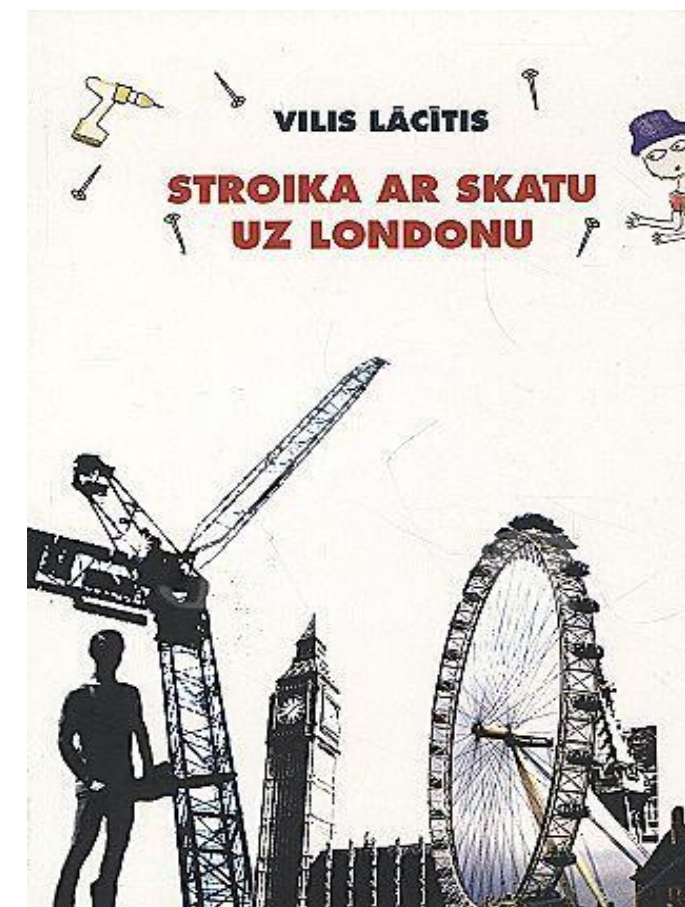
- dzim.1962
- Viesstrādnieces pieredze
- Vairāk nekā 10 grāmatas
- **«Šampinjonu derība (2002)**
- Dzīvo Turcijā

Vilis Lācītis

- Aleksandrs Ruģēns, dzim. 1975
- Viesstrādnieks, antropologs,
- debijas romāns «**Stroika ar skatu uz Londonu**»
(2010)
- Dzīvo Kanādā

Andra Manfelde

- dzim. 1973
- Rakstniece un dzejniece
- Vairāk nekā 12 grāmatu autore
- «Dzimtenīte», 2012–2013, 4 izdevumi

Alvis Bergs

- dzim.1958
- mākslinieks
- «**Divi stāsti par Barsu**», 2018, īpatnējs romāns kā divi stāsti

Gastronostalgija: Lācītis

Vispār jau atgriezties dzimtenē pēc riktīgas darba ekspedīcijas ar naudu kabatā un jaunu drēbju kārtu mugurā ir forši. Ir tik neizsakāmi patīkami sazvanīt visus vecos cīņu biedrus un uzaicināt iedzert – un būt spējīgam visiem izmaksāt. **Skābs krējums, rupjmaize, visādu veidu bulciņas un žāvētas zivis** – ak Dies, Lielbritānijā biju aizmirsis, ka tādas lietas vispār eksistē. Cik jauki ieiet kādā kafejnīcā, pasūtīt **auksto zupu** – kuras ideja angļiem liekas pilnīgi absurda, Dies apžēlojies, kā var taisīt zupu no sarūguša piena un vēl ēst aukstu? – un tad vēl **rasolu**, ko tev no lielas apmirdzētas letes pasniedz aprasojušā trauciņā (Lācītis 2010:66).

skābs krējums,
rupjmaize,
visādu veidu bulciņas
žāvētas zivis,
aukstā zupa
rasols (reālā valodā –
rosols)

Gastronostalgija: Bergs

Madara ir uzcepusi **biezpienmaizi**. Lai neaizmirstu par mājām. Arvien biežāk sanāk grauzd uzkodas, un uzdzert burbuļus. (Bergs 2018: 86).

Paldies par gardajām pusdienām, par **kāpostu tīteņiem** un īstu **dzērveņu ķīseli**. (Bergs 2018: 36).

biezpienmaize

kāpostu tīteņi

dzērveņu ķīselis

Gastronostalgija: Manfelde

«Mūsējiem tur esot sniegs.» «Jā, **sutināti kāposti ...**» «**Zirņi ar speķi..**» «**Īsta rupjmaize ar ķimenēm.**» «**Biezpiens.**» «Nē, kefīrs...» «Pag, pag ... **Pīrādziņi un plātsmaize.**» Labu brīdi klusējām. Skrapstēja čipsi, un aizloga gaudoja vējš. (Manfelde 2013:40)

.. Mēs stūķējām iekšā **kotletītes, biezpieniņu, rupjo maizi un saldiskābo, speķa pīrāgus, biezpienmaizes, piebāztām mutēm nebeidzām slavēt, cik viss te noenormāli garšīgs.**

bread and sweet sour (acid) bread, bacon pies, curdtart, with stuffed mouths, we didn't stop praising how delicious it was.]

sutināti kāposti

zirņi ar speķi

īsta rupjmaize ar ķimenēm

saldskābā maize (saldskābmaize)

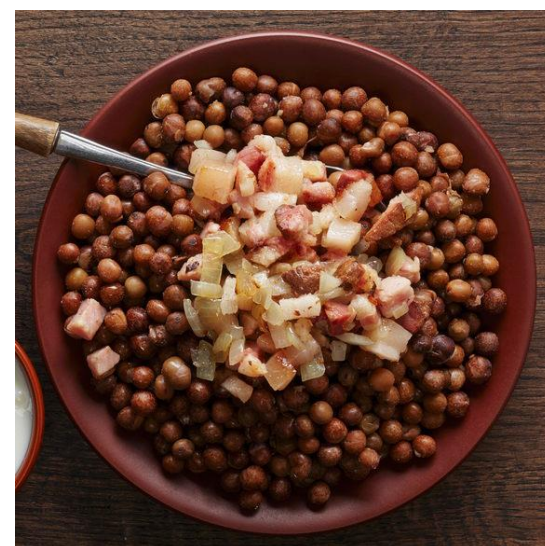
biezpiens

pīrādziņi, speķa pīrāgi

plātsmaize

kotletes

biezpienmaize

Gastronostalgija: Muktupāvela

speķis
sīpoli
ceptas olas
karbonāde

Gastronostalģija: Muktupāvela

Ēdienu receptes kā paralēls teksts

Fantāzija par sēņu lietošanu kā alternatīva esamība (pasaules vēsture un kultūra)

Gastronostalģija: kopsavilkums

aukstā zupa

biezpienmaize

biezpiens

bulciņas, visādu veidu

ceptas olas

dzērveņu ķīselis

kāpostu tīteņi

karbonāde

kotletes

pīrādziņi, speķa pīrāgi

plātsmaize

rasols (reālā valodā –

rosols)

rupjmaize, īsta rupjmaize ar ķīmenēm

saldskābā maize (saldskābmaize)

skābs krējums

speķis

sīpoli

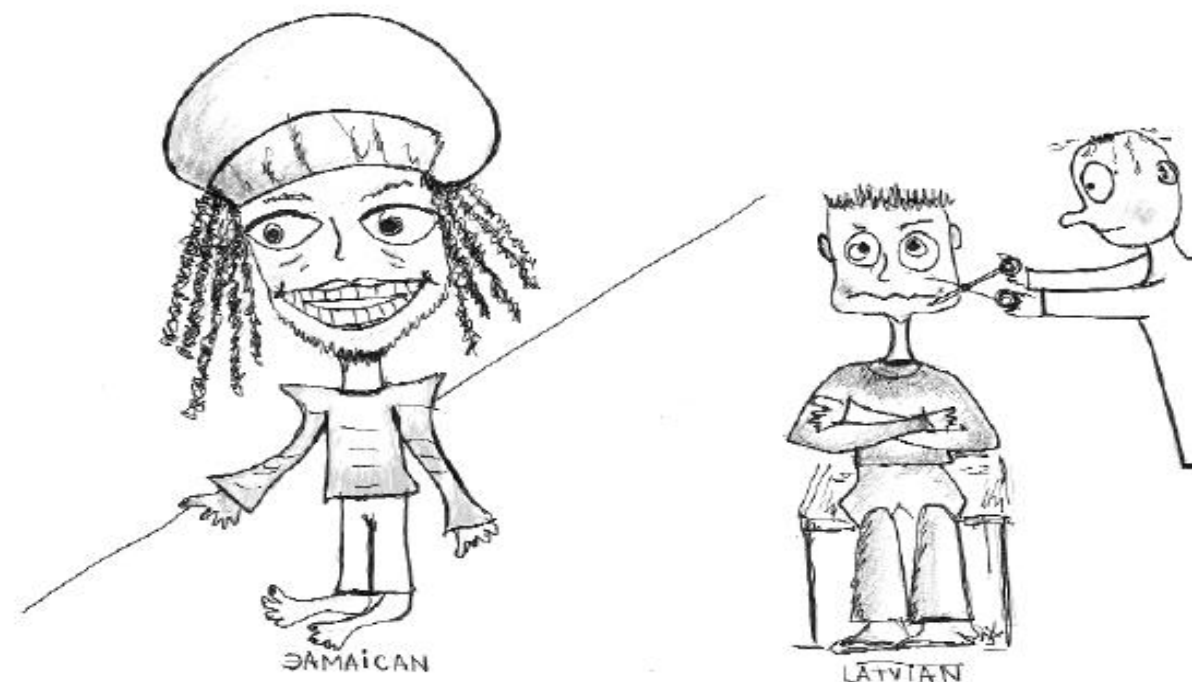
sutināti kāposti

zirņi ar speķi

žāvētas zivis

Etniskās iezīmes

- Imagoloģija – dažādu nacionālu iezīmju atpoguļojums literatūrā
- Dažādas etniskas grupas
- Dzimtene un svešums
- Dažādības Londonā vizualizācija: jamaikietis vs. latvietis

Citas tatutības (imagoloģijas aspekts)

Rumāņi Muktupāvelas skatījumā:

Rumāņi esot slinki, negribot strādāt. Toties rumānietes esot gudras, ātri apbērnijas *uz vietām*, dzemdē Īrijā, a īri nedrīkstot ne brēkt, ne kadam tur sazin Eiropas parlamentam sūdzēties un pīkstēt. (..) Vot, tā – *nahaļno*, tā jāprot dzīvot, kā rumāņi dara Īrijā!” (Muktupāvela 2002a:142)

Tipiskais latvietis (imagoloģijas aspekts)

Baltiete. Nu sitiet mani nost – var atšķirt, var! Pēc acīm.
(Muktupāvela 2002: 45)

Tipiskais latvietis (imagoloģijas aspekts)

Muktupāvelas latvieši:

“Latvieši. Rāmi. Ai, nē, ieturēti, stīvi. Pie ratiem stāvoši kā no ierakumiem. Latvieši tos sev var uztaisīt jebkur un ar jebkuru materiālu. Kā es, piemēram. Dzeru kafijīti, un nevienam nenāk ne prātā man pienākt klāt un jautāt, vai nejūtos vientuļa”
(2002: 32).

Paaudzes aspekti

- Padomju izcelsme
- Autobiogrāfiskums
- «Es» vēstījums

Bergs (1958)

- Mileniāļi jeb Y paaudze: atspoles migrācija
- Kosmopolītiskums
- Diaspora kā metafora meklējumiem

Dzimtes aspekti

V

- Izaicinājums
- Atvērtība
- Humors, ironija

S

- Nedrošība, bažas
- Ilgas pēc mājām
- Seksuāla apdraudētība

Dzimtes aspekts: maskulīns optimisms

“Es ticu, ka kulturālās difūzijas rezultātā bez kaitinošām reklāmām un kaitīgas pārtikas mūsu sabiedrībā no ārpuses neizbēgami ienāk arī kaut kas labs. Protams, mēs spurojamies pretī visam, kas ir neparasts un draud aizvietot esošo. Vai man dieniņ, pie mums te nav tā pieņemts. (..) Dzīve ir skaista, un tajā ir ļoti daudz labu cilvēku. Mēs arī par tādiem varam būt, un tas nav nekāds zaudējums – iemācīties baudīt dzīvi un būt jaukam vienam pret otru” (Lācītis 2010:178).

Secinājumi

- Literatūrai derīgākass ir «ārpus – lejup» situācijas: nedrošība, apdraudētība, sarežģījumi
- Nozīmīgs ir autoru vecums, dzimums, tēlotās paaudzes

Paldies!